

*Олена Старова, Лариса Тороповська
Харків*

МОВНА ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА» В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ

На початку ХХІ століття, у час активного розвитку техніки й технологій, зростання обсягів виробництва й відповідно споживання ресурсів, надзвичайно актуальним питанням, яке постає перед людством і набуває глобального значення, є екологічні небезпеки. Це знаходить відображення в сучасних мас-медійній концептуальній і мовній картинах світу, у яких значне місце посідають такі концепти, як ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА / НЕБЕЗПЕКА, ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА, ЕКОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ тощо.

Наразі в українському мовознавстві поняття концепту вивчають досить активно на різних рівнях і з різних позицій, зокрема звертаючись до концептосфери сучасних ЗМІ (І. Брага, Л. Василик, І. Кожушко, Т. Печончик, Я. Прихода, Н. Чабан). Однак концепти, пов'язані з реаліями екології, залишаються поза увагою науковців. Саме це й визначає актуальність їх дослідження, адже таким чином можна розкрити ті уявлення й ставлення до екологічної ситуації, які побутують у сьогоденних мас-медіа й стають елементами картини світу сучасного українця. Ми маємо на меті з'ясувати особливості мовної об'єктивації концепту ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА в сучасних українських інтернет-виданнях.

Об'єктом дослідження виступають сучасні інформаційні матеріали, присвячені екологічним проблемам, а **предметом** вивчення – репрезентанти концепту ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА і його субконцептів, наявні у відповідних текстах. Матеріалом для поданої студії стали публікації, зібрані на сайті <http://econews.bei.org.ua>, а також новини з рубрики «Екологія» сайтів провідних українських інформаційних ресурсів – ТСН, УНІАН, «Канал 24» за січень–червень 2017 року (загалом було розглянуто 120 інформаційних повідомлень).

У розумінні концепту схиляємося до культурологічного підходу й трактуємо його вслід за М. Скаб як «абстрактну одиницю ментального рівня, яка відображає зміст результатів пізнання людиною навколишнього світу і в якій зосереджено відомості про об'єкт та його властивості, про те, що людина знає чи думає про навколишній світ» [1, с. 27]. При цьому ми поділяємо думку В. Маслової про необхідність розрізнення в концепті ядра та периферії [2, с. 55]. Під термінологічною сполукою «номінативне поле концепту» ми розуміємо сукупність мовних засобів, які об'єктивують концепт у певний період розвитку суспільства [3, с. 66]. Окрім того, на підставі міркувань В. Іващенко виділяємо субконцепти як менші за обсягом складові концептів [4, с. 79-80].

Проаналізовані тексти інтернет-видань засвідчують, що в сучасній українській мовній картині світу концепт ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА реалізується через такі смислові компоненти, як «негативний вплив» – «суб'єкти впливу» – «об'єкти впливу» – «локуси» – «способи усунення впливу».

Ядро концепту ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА, на нашу думку, утворюють субконцепти, що репрезентують конкретні проблеми довкілля, які висвітлюють українські інтернет-видання: ЗАБРУДНЕННЯ (атмосфери, води, ґрунту) і ВИРУБКА ЛІСІВ. При цьому найбільш повну вербалізацію в сучасних електронних ЗМІ дістає субконцепт ЗАБРУДНЕННЯ. Питанню забруднення присвячено близько 80 % проаналізованих інформаційних повідомлень.

Об'єктами зазначеного негативного екологічного впливу в картині світу сучасних українських інтернет-видань постають ґрунти, повітря, водойми, почасти акваторія України. Як способи його усунення відзначені в полі субконцепту ЗАБРУДНЕННЯ *сортування, утилізація / переробка, знищення, розчищення, екологічна освіта, штрафи, звернення до поліції*, а в полі субконцепту ВИРУБКА ЛІСІВ – *звернення до поліції / влади, громадський моніторинг*. Коли йдеться про локуси, у межах яких оприявнюються екологічні проблеми, журналісти згадують як Україну загалом, так і окремі її регіони.

Суб'єкти впливу в проаналізованих текстах чітко диференційовані за принципом «герой – антигерой», дістаючи відповідно позитивну й негативну характеристику. Героями стають *небайдужі громадяни, волонтери та активісти*, а протиставлені їм з одного боку *безгосподарні українці, нечесні підприємці та чиновники, терористи на Донбасі, окупаційна влада Криму*, дії яких є причиною екологічних проблем, а з другого, – *державна й місцева влада*, які зображені в проаналізованих текстах переважно пасивними або нездатними подолати наявні труднощі.

Загалом концепт ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА віднаходить багатогранну реалізацію в мовній картині світу сучасних українських інтернет-видань. Журналісти, намагаючись увиразнити фактичний матеріал за допомогою образності, створити оригінальний текст, а також запропонувати реципієнтові певні оцінні орієнтири, збагачують номінативне поле цього концепту епітетами, метафорами, фразеологізмами й неологізмами, частина з яких стає елементами мовної гри з читачем, а також розмовною, оцінною лексикою широкого спектру емоційно-експресивного забарвлення.

Література

1. Скаб М. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери : Монографія / М. Скаб. – Чернівці : Рута, 2008. – 560 с.
2. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику : Учеб. пособие. / В. А. Маслова. – М. : Флинта, Наука, 2006. – 296 с.

3. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ, Восток – Запад, 2007. – 314 с.

4. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології) : [Монографія] / В. Л. Іващенко. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2006. – 328 с.

Людмила Фоміна, Тетяна Скорбач, Анастасія Нестеренко
Харків

ЗАГАЛЬНИЙ РОЗВИТОК МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ СТУДЕНТА

Мова – це філософія світу, це синтетичне уявлення про цей світ. Кожна мова це викарбувала в її лінгвістичній структурі, її правилах про систему знань бачення цього світу, його розуміння. На цей час головним завданням вишу є опанування майбутніми спеціалістами мовною майстерністю. Проблема мовної особистості, її мовна картина світу (МКС) та відображення в мові, мовленні, свідомості та роль у суспільстві на сьогодні привертає увагу мовознавців різноаспектно. Значущі теоретичні питання щодо названої проблеми порушуються в багатьох наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Питання МКС чи не вперше було поставлене Вільгельмом Гумбольдтом у науковій праці «Про відмінності будови людських мов і їх вплив на духовний розвиток людського роду» [1]. Відомий учений наголошував на тому, що в кожного народу є своєрідне бачення світу. А ще Гумбольдт акцентував свою увагу на взаємодії МКС з усією широтою духовної діяльності людини. У зв'язку із цим він підкреслював національну своєрідність мови та специфіку мовного відображення світу в різних народів: «У цій царині особливо чітко проступає національна своєрідність. Це пояснюється тим, що людина, пізнаючи природу, наближається до неї і доволно виробляє свої внутрішні сприймання у відповідності з тим, у які відношення один з одним вступають його духовні сили. І це також знаходить відображення в мові» [1, с. 86]. Ці ідеї мали неабиякий вплив на дослідників у наступних поколіннях.

Безперечно, слухаючи як говорить людина, ми можемо зрозуміти її характер, рівень культури та інтелекту. Оволодіння мовою забезпечує комфортне буття людини в навколишньому середовищі. Мова є могутнім чинником відображення дійсності. Вона є частиною соціального середовища, у якому живе людина, у якому складається ментальність нації та кожного індивіда. Особа виростає в мовному середовищі, стає її носієм.

О. О. Потєбня вперше на українському ґрунті зацікавився питанням національної мови як фактора збереження нації, національної ідентифікації та самоідентифікації. Питання самоідентифікації та ідентифікації найбільш широко розкриті О. О. Потєбнею в праці «Про націоналізм» [2]. Національна МКС невід'ємно пов'язана з мисленням людини. О. О. Потєбня